

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารคมนาคมที่ทำให้โลกแคบเข้าเป็นโลกไร้พรมแดน ซึ่งเอื้อต่อการแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่างถิ่น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของคนในสังคม ตลอดจนการพัฒนาประเทศ และเมื่อจะต้องเข้าสู่สภาวะของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง การพัฒนาประเทศจึงต้องพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พลังอำนาจของชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยพลังอำนาจของคนที่มีความรู้เท่านั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญสูงสุดในการ สร้างชาติ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 1)

ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเช่นเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้มุ่งเน้นการพัฒนา "คน" เป็นสำคัญ ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาคือมุ่งให้ทุกคนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ หรือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและ คุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุข ซึ่ง หากสามารถพัฒนาคนให้เป็นเช่นนั้นได้แล้ว ในที่สุดบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้ชุมชน ท้องถิ่น สังคมและประเทศชาติตามที่มุ่งหวัง กระบวนการจัดการศึกษา จึงต้องได้รับการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพสูงสุด (กรมสามัญศึกษา, 2540 : 3 - 5) และที่สำคัญการจัดการศึกษาเป็น กระบวนการของการพัฒนาคนตลอดชีวิต เพราะการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการ หนึ่ง ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต

รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะ เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ ความสามารถตาม แนวทางที่สังคมต้องการ โดยให้การสนับสนุนงานพัฒนาการศึกษาและบริการทางการ ศึกษาให้ทั่วถึงทั้งในเมืองและในชนบท ประชาชนทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งหมดให้กว้าง ขาวและสูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน พัฒนาการศึกษามี คุณภาพสอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ ให้ผู้เรียนได้มี การพัฒนาเต็มศักยภาพ ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่ง ชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาไว้ว่า เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2542 : 8 - 17) โดยการศึกษาไทยทั้งระบบจะต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และกำหนดให้ยึดหลักการจัดการศึกษา ดังนี้ มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ระดมแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันสังคม สถาบันศาสนา สถานประกอบการและประชาชน โรงเรียนจะไม่จำกัดหน้าที่อยู่เฉพาะการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่อาจต้องรับผิดชอบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย โรงเรียนจะไม่ใช้สถานศึกษาของรัฐเท่านั้น แต่จะเป็นสถานศึกษาที่สังคมทุกฝ่ายจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และการศึกษาก็จะไม่จำกัดเฉพาะอยู่ในวัยเรียน แต่จะครอบคลุมไปถึงทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยอย่างกว้างขวาง (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2542 : 3)

กรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีการกิจหลักในการบริหารงานการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีสถานศึกษาในสังกัดประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ กระจายอยู่ทั่วประเทศ กรมสามัญศึกษาได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อให้กระบวนการศึกษามีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยได้วางแนวทางปฏิบัติรวมไว้คือ นักเรียนเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา โรงเรียนเป็นตลาดวิชาและอุทยานการศึกษา โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กัน มีการพัฒนาครู-อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา มีการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาและเทคโนโลยี (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 1 ; อ้างถึงใน คำรงค์ ภูมมา, 2540 : 2)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาหลังประถมศึกษา และเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความถนัดและความสนใจเพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมสามัญศึกษา, 2538 : 9 ; อ้างถึงใน สุภักดิ์ มุขตาริ, 2540 : 1) แต่อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ และกระบวนการบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นระดับที่นำหลักสูตรเข้าสู่ภาคปฏิบัตินั้น เป็นกระบวนการ

สำคัญอย่างยิ่ง ที่ทำให้เยาวชนเกิดการพัฒนาตามความต้องการ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องแสดงบทบาท ตลอดจนอำนาจหน้าที่ตามขอบข่ายของงานที่รับผิดชอบ ภารกิจหลักซึ่งกรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ 7 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานทั่วไป งานธุรการ งานวิชาการ งานปกครอง งานบริการ งานโรงเรียนกับชุมชนและการบริหารอาคารสถานที่ (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 1)

งานวิชาการจัดว่าเป็นงานหลักของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะมาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษา มักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ (กิติมา ปรีดีติลล, 2529 : 79) งานวิชาการเป็นกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน การประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ควบคุมดูแลเกี่ยวกับหลักสูตร อุปกรณ์การเรียนการสอน คู่มือการจัดชั้นเรียน การจัดการวางสอนตารางเรียน การพัฒนาครูโดยการอบรมในเขตการศึกษา การเผยแพร่วิชาการสู่ชุมชน การวัดผลประเมินผลการเรียน และการประเมินมาตรฐานโรงเรียน เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กิติมา ปรีดีติลล, 2532 : 47) การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญมากสำหรับผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องับกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหาร ผู้บริหารจึงเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำและประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิชาการได้รวมถึงการอบรมศีลธรรมจรรยา และความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีของสังคม ช่วยเหลือเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้าน และสังคมตามสมควรด้วย ดังนั้นภารกิจที่สำคัญที่สุดซึ่งเป็นหัวใจของโรงเรียน คือ การบริหารงานวิชาการ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535 : 16)

รุจิรา อูตรแก้ว (2541 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีการพัฒนาทั้งคุณภาพและปริมาณ โดยกรมสามัญศึกษาขอให้ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา กองการมัธยมศึกษา จัดทำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนด้านต่างๆ ควบคุมดูแลประเมินมาตรฐานในโรงเรียนประจำปี โดยเริ่มสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2519 และเริ่มใช้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนในปี 2521 จนถึงปี 2532 และได้มีการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ซึ่งตามเกณฑ์ดังกล่าวกรมสามัญศึกษาได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการออกเป็น 6 ด้านดังนี้ คือ (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 1 - 5)

1. การวางแผนงานวิชาการ
2. การบริหารงานวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอน

4. การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
5. การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
6. การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการข้าราชการครูได้กำหนดตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในกฎ ก.ค. ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2535 (ณรงค์ แย้มประดิษฐ์, 2541 : 1) ซึ่งกำหนดหน้าที่รับผิดชอบทั้งปริมาณและคุณภาพของงานไว้ในระดับสูงสำหรับตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และในระดับสูงมากเป็นพิเศษสำหรับตำแหน่งผู้อำนวยการ มีงานครอบคลุมการวางแผนการปฏิบัติงาน การกำหนดหน้าที่และวิธีดำเนินงานของบุคคลในสถานศึกษา มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ การควบคุมดูแล นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานด้านวิชาการ งานธุรการ หรืองานบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบ ถูกต้องครบถ้วน ดูแลสวัสดิการ และความเป็นอยู่ของนักเรียน ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ สร้างเสริมความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและส่งเสริมการประกอบอาชีพในท้องถิ่น วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูล จัดทำสถิติต่างๆ นำเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ทางการศึกษามาใช้เผยแพร่ เพื่อปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษา พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะตำแหน่ง ซึ่งกำหนดไว้ว่า ต้องมีความรู้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานในหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการบริหาร การศึกษา มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ เข้าใจในหลักสูตรและการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน รู้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับงานบริหารการศึกษา และการปฏิบัติงานในหน้าที่ สามารถควบคุมและให้คำแนะนำแก่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์แผนงาน โครงการ นโยบายการศึกษาของหน่วยงานระดับสูง และปรับแผนพัฒนาการศึกษาระดับโรงเรียนให้สอดคล้องได้ มีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชา มีความเข้าใจหลักในการบริหารงานบุคคล มีความสามารถในการตัดสินใจ และการจัดความขัดแย้งได้ดี ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มและการติดต่อสื่อความหมาย ประสานความร่วมมือร่วมใจภายในสถานศึกษา และองค์กรอื่นๆ สามารถระดมทรัพยากรในชุมชน หรือหน่วยงานภายนอกมาจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หน้าที่ของผู้บริหารมีมากมายและหลากหลาย แต่ที่สำคัญก็คือการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร เป้าหมายดังกล่าวจะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการปฏิบัติงานหรือการบริหารงาน ดังที่ กิติมา ปรีดีติลล (2529 : 274) กล่าวว่าไว้ว่าการปฏิบัติงานใดๆ หากคาดหวังจะให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแล้ว จำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานคนนั้นจะต้องมีความชำนาญเป็น อย่างดีในสิ่งที่ตนปฏิบัติ นั่นคือทักษะในการปฏิบัติงานของตนเอง ในทำนองเดียวกัน

ผู้บริหารที่ดีมีความสามารถในการบริหารงาน จำเป็นจะต้องมีทักษะในการเป็นผู้นำการบริหารงานนั้นจึงจะประสบผลสำเร็จด้วยดี ดังนั้นทักษะการบริหารงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหาร ซึ่งจากผลการวิจัยของคินเดรด (Kindred, 1975 : 185) เรื่องทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่มีทักษะการบริหารทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้เทคนิค วิธีการ เครื่องมือที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ทักษะทางมนุษย์ ใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การประสานงานและความร่วมมือของทีมงาน และทักษะทางความคิดรวบยอด เป็นความสามารถในการมองภาพรวมขององค์การ ความเข้าใจโครงสร้างและระบบงาน ซึ่งทักษะการบริหารงานทั้ง 3 ด้าน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร หากขาดทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดปัญหา คือ ความมีอคติ ขาดเป้าหมายที่แน่นอน ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้นำที่ดี ขาดการวางแผนที่ดีและเกิดบรรยากาศของการขัดแย้ง เป็นต้น

นอกจากความจำเป็นของทักษะการบริหารงานแล้ว ความต้องการทางด้านทักษะในการบริหารงานจะมีความแตกต่างกันในแต่ละระดับของผู้บริหาร ซึ่ง เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2539 : 2 – 3) กล่าวว่าผู้บริหารในแต่ละระดับต้องการทักษะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์และทักษะทางความคิดรวบยอดแตกต่างกัน ผู้บริหารระดับสูงต้องการทักษะทางเทคนิคน้อยกว่าผู้บริหารระดับต่ำ แต่ต้องการทักษะทางความคิดรวบยอดมากกว่าผู้บริหารระดับต่ำ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารระดับต่ำจำเป็นต้องทำงานกับสิ่งของ เครื่องจักร จำเป็นต้องสอนงานให้แก่พนักงานในการทำงาน จึงจำเป็นต้องรู้เทคนิควิธีในการทำงาน ส่วนผู้บริหารระดับสูงนั้นไม่จำเป็นต้องทราบว่า งานแต่ละอย่างหรือภารกิจแต่ละอย่างนั้นจะต้องทำอย่างไร แต่จำเป็นต้องมีความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ สำหรับทักษะทางเทคนิค และทักษะทางความคิดรวบยอดเปลี่ยนแปลงไปตามระดับของการบริหาร แต่ทักษะที่เป็นความต้องการร่วมกันของการบริหารแต่ละระดับ คือ ทักษะทางมนุษย์ ซึ่งทักษะนี้มีความสำคัญในการบริหารงานทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการมีทักษะการบริหารงาน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และทักษะทางความคิดรวบยอด และความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของการบริหารงานในโรงเรียน มีขอบเขตกว้างขวางที่จะต้องประสานงานกับบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ คอยติดตาม กำกับดูแล พัฒนาบุคลากรอย่างมีระบบและต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนเจริญก้าวหน้าและเกิดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา การบริหารงานโดยการประสานงาน ร่วมมือร่วมใจภายในโรงเรียนและชุมชนที่อยู่รอบนอกโรงเรียน ถือว่าเป็นสิ่ง

สำคัญยิ่ง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ต้องอาศัยทักษะการบริหารงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโรงเรียน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกรมสามัญศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงาน กับ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่จะเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร และการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารงาน ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 3 ด้าน คือ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และ ทักษะทางความคิดรวบยอด
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ในแต่ละด้าน และรวม 6 ด้าน คือ
 - 2.1 การวางแผนงานวิชาการ
 - 2.2 การบริหารงานวิชาการ
 - 2.3 การจัดการเรียนการสอน
 - 2.4 การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
 - 2.5 การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
 - 2.6 การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงาน กับ การบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ทักษะการบริหารงานมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการ
2. ทักษะทางเทคนิคมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน
3. ทักษะทางมนุษย์มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน
4. ทักษะทางความคิดรวบยอดมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นข้อสนเทศในการวางแผน และปฏิบัติการพัฒนางานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นข้อสนเทศในการพิจารณาวางแผนพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
3. เป็นข้อสนเทศในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาทางวิชาการแก่บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
4. ผลการวิจัย จะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารการศึกษาหรือหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป นำไปใช้ในการวางแผนและปรับปรุงงาน หรือการจัดอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

- 1.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาระดับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ในทักษะ 3 ด้าน ดังนี้
 - 1.1.1 ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill)
 - 1.1.2 ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill)
 - 1.1.3 ทักษะทางความคิดรวบยอด (Conceptual Skill)
- 1.2 มุ่งศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ตามเกณฑ์ประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539 ซึ่งกำหนดกรอบงานไว้ 6 ด้าน ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 5)
 - 1.2.1 การวางแผนงานวิชาการ
 - 1.2.2 การบริหารงานวิชาการ
 - 1.2.3 การจัดการเรียนการสอน
 - 1.2.4 การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
 - 1.2.5 การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
 - 1.2.6 การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

2. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ / อาจารย์ใหญ่ / ครูใหญ่ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 68 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 475 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

3.1 ผู้อำนวยกาาร / อาจารย์ใหญ่ / ครูใหญ่ และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากร

3.2 หัวหน้าหมวดวิชา ใช้การสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie & Morgan ; อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2541 : 113 - 114) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 253 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มกลุ่มย่อย (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน โดยสุ่มให้กระจายตามสัดส่วนของอำเภอ กิ่งอำเภอและขนาดโรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

4.1.1 ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill)

4.1.2 ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill)

4.1.3 ทักษะทางความคิดรวบยอด (Conceptual Skill)

4.2 ตัวแปรตาม คือ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา ทั้ง 6 ด้าน คือ

4.2.1 การวางแผนงานวิชาการ

4.2.2 การบริหารงานวิชาการ

4.2.3 การจัดการเรียนการสอน

4.2.4 การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ

4.2.5 การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน

4.2.6 การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การศึกษแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ/หรือ มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ตั้งในพื้นที่เขตจังหวัดบุรีรัมย์

2. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ลักษณะของโรงเรียนซึ่งจำแนกตามจำนวนนักเรียนที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2532 : 1)

2.1 ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1 - 499 คน

2.2 ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 500 - 1,499 คน

2.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป รวมทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งมีนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไปด้วย

3. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ในตำแหน่งดังต่อไปนี้

3.1 บุคคลที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากกรมสามัญศึกษาให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ รวมทั้งผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่

3.2 ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หมายถึง บุคคลที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากกรมสามัญศึกษาให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ และได้รับมอบหมายจากโรงเรียน ให้รับผิดชอบงานวิชาการในโรงเรียน รวมทั้งผู้รักษาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่

3.3 หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากโรงเรียนให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา และมีบทบาทหน้าที่ตามที่โรงเรียนกำหนดด้านงานวิชาการ

4. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานกิจกรรมในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ตามกรอบงานวิชาการ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

4.1 การวางแผนงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวมและจัดระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ การทำแผนงานวิชาการ

4.2 การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดแผนการเรียน การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอนแทน

4.3 การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอนรายวิชา และบันทึกผลการสอน การจัดหา การบำรุงรักษา การส่งเสริม การผลิตสื่อการสอน

4.4 การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ หมายถึง การดำเนินการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนแบบต่างๆ การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร และเสริมหลักสูตร การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ

4.5 การวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและการประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน

4.6 การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ หมายถึง การประเมินผลที่มีหลักฐานตรวจสอบได้ การวิเคราะห์ผล การประเมินผล และการนำผลที่ได้ไปใช้

5. ทักษะการบริหารงาน หมายถึง ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารที่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

5.1 ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ วิธีการ เทคนิค เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill) หมายถึง ความสามารถในการทำงานกับคน การใช้คนเพื่อปฏิบัติงาน ความสามารถในการประสานงาน การจูงใจสมาชิกของหน่วยงาน การเสริมสร้างความร่วมมือของทีมงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

5.3 ทักษะทางความคิดรวบยอด (Conceptual Skill) หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความซับซ้อนขององค์กร ความสามารถในการเห็นภาพรวมขององค์กร ความสามารถในการเข้าใจโครงสร้างงาน ระบบการบริหารงานของโรงเรียน ภารกิจและนโยบายการจัดการศึกษา ความสามารถในการเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของส่วนใดส่วนหนึ่งมีผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ